

HUDUDIY SOTSIUMDA YOSH TADBIRKORLARNING IQTISODIY FAOLLIGINI OSHIRISHNING ZAMONAVIY YO‘LLARI

Rajapova E'tibor Bekberganovna, Abu Rayhon Beruniy nomidagi Urganch davlat universiteti "Falsafa" kafedrasi v.b. dotsenti, (PhD)

MODERN WAYS TO INCREASE THE ECONOMIC ACTIVITY OF YOUNG ENTREPRENEURS IN REGIONAL SOCIETY

Rajapova E'tibor Bekberganovna, Acting Associate Professor of the Department of Philosophy, Urgench State University named after Abu Rayhon Beruni, (PhD)

СОВРЕМЕННЫЕ ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ МОЛОДЫХ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ В МЕСТНОМ ОБЩЕСТВЕ

Раджапова Эйтибор Бекбергеновна, и.о. доцента кафедры "Философия" Ургенчского государственного университета имени Абу Райхона Беруни, (PhD)

<https://orcid.org/0009-0007-6434-4493>

e-mail:
rajapovaetibor822@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada, yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishda mahalliy hokimiyat organlarining tutgan o'рни va ularning mas'uliyati tahlil qilingan. Hozirgi kunda mavjud bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarda yoshlarning biznes sohasidagi faolligini oshirish, ularni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari va bu jarayonda munitsipal boshqaruv tizimining ishtiroki ochib berilgan. Shuningdek, hududiy sotsiumda tadbirkorlikni rag'batlantirishga qaratilgan davlat va mahalliy dasturlar samaradorligi, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Tayanch tushunchalar: yoshlar tadbirkorligi, mahalliy hokimiyat, munitsipal boshqaruv, iqtisodiy rivojlanish, sotsial muhit, hududiy siyosat.

Abstract: This article analyzes the role and responsibilities of local authorities in the development of youth entrepreneurship. In the current socio-economic conditions, mechanisms for increasing the activity of young people in the business sector, supporting them, and the participation of the municipal government system in this process are revealed. The effectiveness of state and local programs aimed at stimulating entrepreneurship in regional society, existing problems and ways to eliminate them are also considered.

Key words: youth entrepreneurship, local government, municipal governance, economic development, social environment, regional policy.

Аннотация: В статье анализируются роль и обязанности органов местного самоуправления в развитии молодежного предпринимательства. В современных социально-экономических условиях раскрываются механизмы повышения активности молодежи в предпринимательской сфере, ее поддержки, участия системы муниципального управления в этом процессе. Также будет рассмотрена эффективность государственных и местных программ, направленных на стимулирование предпринимательства в региональном обществе, существующие проблемы и пути их преодоления.

Ключевые слова: молодежное предпринимательство, местное самоуправление, муниципальное управление, экономическое развитие, социальная среда, территориальная политика.

KIRISH (INTRODUCTION). Yoshlar muammo sifatida, endi kun tartibiga qo'yilmoqda. tadbirkorligi va hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy va Ammo bu ijtimoiy hayotda empirik tajribalar madaniy rivojlantirish masalasi, ijtimoiy-falsafiy to'planganini va izlanishlar olib borilayotganini inkor

qilmaydi. Shu nuqtayi nazardan ham biz diqqatimizni hududiy sotsium va uning o'ziga xos jihatlarini, keng bo'lmasa-da, ochib berishimiz darkor.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI (LITERATURE REVIEW). "Hududiy sotsium" deganda, biz ma'lum bir hududning ichki rivojlanish qonuniyatlarini ifoda etadigan, undagi tub ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy ehtiyojlar kvinessensiyasi shakllangan, intellektual salohiyati va ijodiy tashabbuslarga tayyorligi bilan ijtimoiy muhitni o'zgartirishga tayyor makon, qatlam va imkoniyatlarning jamini nazarda tutamiz. U tarixiy shakllangan, o'zining an'analari, faoliyat turlari, qiziqish va ehtiyojlari mavjud hududiy birlikdir. Unda umumiy belgilar e'tiqod, ijtimoiy-iqtisodiy faoliyat, madaniy-ma'naviy ehtiyoj va o'zligini anglash jarayonlari mujassamdir. Nimaiki hududiy birlikka (ba'zan bu birlik jamiyat atamasi bilan aynanlashtiriladi) oid bo'lsa, uning tub xislatlarini ifoda etsa, sotsium sifatida qaraladi. Tadbirkor va biznes subyektlari ham ana shu hududiy sotsiumga kiradi. Hududiy sotsium mamlakat taraqqiyotining real holatini ifoda etadi. Ammo unda ikki jihat, ya'ni bir tomondan, umumiy ijtimoiy taraqqiyot modeli, ikkinchi tomondan esa, differensiallashgan, hududiy o'ziga xoslikni ifoda etuvchi lokal model xususiyatlari mujassam bo'ladi. Mutlaq lokal model uchramaydi, har qanday hududiy model mamlakat umumiy taraqqiyotining strategik maqsadiga tayanadi va undan kelib chiqadi. Har bir mamlakatning umumiy strategik maqsadi bo'ladi. Ushbu maqsad hududiy modellarga yo'nalish beradi, hududiy sotsiumlarni o'z atrofida birlashtiradi. Shu tariqa mamlakat uchun umumiy va milliy xarakterdagi ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyot modeli (kompleksi) shakllanadi.

METODOLOGIYASI (ETHODOLOGY).

Tadqiqotda analiz, sintez, tarixiylik, sinergetika va germenevtika usullaridan foydalanilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR (ANALYSIS AND RESULTS). Mamlakatni rivojlantirish to'g'risida gap ketganda, avvalo, poytaxt, shaharlar nazarda tutilgan. Mahalliy hududlarga ikkinchi, hatto uchinchi darajali vazifa sifatida yondashilgani sir emas. Rasmiy hujjatlar va dasturlarda hatto "hududlarni rivojlantirish" degan tushuncha ham uchramaydi. 2016-yildan keyin qabul qilingan hujjatlar va dasturlarda "hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish" iborasi tez-tez uchraydi. Masalan, Yangi O'zbekistonning 2022-2026-yillarga mo'ljallangan taraqqiyot strategiyasida

quyidagi vazifalar hududlarni rivojlantirishga kiritilgan:

-barcha tuman va shaharlarning muammo va imkoniyatlarini chuqur o'rgangan holda hududlar kesimida taraqqiyot dasturlarini ishlab chiqish;

-har chorak yakuni bo'yicha mahalliy hokimiyat hududlarni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish dasturlaridagi vazifalarning bajarilishi bo'yicha deputatlar Kengashlariga hamda idoralar, vazirliklar rahbarlari Oliy Majlis palatalariga hisobotlar berishi;

-loyihalar barcha hududlarning talablari va mahalliy tashabbuskorlarning takliflarini inobatga olgan holda mahalliy jamoatchilik ishtirokida keng muhokama qilingandan keyin qabul qilish;

-Vazirlar Mahkamasi bir oy ichida 2022-2026-yillarga mo'ljallangan respublika hududlarini kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha dasturlar loyihalarini tasdiqlashi kerak.

Hududiy masalalarni hal qilishdagi ma'suliyati va javobgarligini kuchaytirish hamda ularning strategik yo'nalishlarini rejalashtirishga qaratilgan yangi tizim yaratish maqsadida:

-mahallalarda tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta'minlash va kambag'alligini qisqartirish masalalari bo'yicha tuman (shahar) hokimi yordamchilari hamda yoshlar yetakchilari bilan birgalikda "yo'l xaritalari"ni ishlab chiqishni amalga qo'yish;

-dasturlar va rejalarning bajarilishi bo'yicha jamoatchilik nazoratini yo'lga qo'yish, davlat organlarida jamoatchilik fikrini, talab va ehtiyojlarini tuman-shahar-qishloq va mahalla tizimida o'rganib, e'lon qilib borishi lozim.

Ko'rinib turibdiki, Taraqqiyot strategiyasida hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda tadbirkorlikka, yoshlarni ish bilan band etishning yangi tuman-shahar-qishloq- mahalla tizimini yaratish nazarda tutiladi. "Inson qadri uchun" gumanistik tamoyili asosida yoshlarning ijodiy potensialidan, kreativ tashabbuslaridan samarali foydalanish strategik vazifa sifatida e'lon qilingan. Bugungi yoshlarda intellektual rivojlanishga, ko'proq axborotlar olishga, kerakli manbalarga tayangan holda o'z fikri va kasbiga, mehnat jabhasiga ega bo'lish juda kuchli. Masalan, rasmiy ma'lumotlarga ko'ra, internetdan foydalanuvchilarimizning 60 foizdan ziyodi 25 yoshgacha bo'lgan yoshlardir. 62 foiz yoshlar global tarmoqdan mustaqil foydalanadi, 80 foiz yoshlar ijtimoiy tarmoq va messengerlarga a'zo, "Facebook" dan foydalanuvchilar soni 69 foizga

yetgan. Bunday imkoniyatlar kelgusida yana ko'payadi, bugungi 20 milliardga yaqin inter qurilmalar soni besh yil ichida ikki barobarga oshishi bashorat qilinmoqda. Xullas, yoshlarning intellektual o'sishi, kreativ faolligi yanada oshadi. Bu esa ulardan innovatsion jamiyatda, intermuhitda yashashga o'rganishni, o'zining va xalqning manfaatlari yo'lida ijtimoiy faollik ko'rsatib ishlashni ham taqozo etadi. Olingan bilim, axborot ularning va xalqning real ehtiyojlariga, manfaatlarga xizmat qilishi darkor. Buyuk faylasuf Platonning ta'kidlashicha, qism butunning qo'ynida baxt-saodatga, yetuklikka erishadi. Ayrim olgan shaxs, kishi butunning, jamiyat va davlatning qismidir. Demak, shaxs, kishi o'zi uchun mehnat qila turib xalqi, davlati uchun mehnat qiladi, ushbu uyg'unlik tufayli jamiyat, davlat bir butundir.

Xullas, yoshlarni ish bilan band etishning turli-tuman shakllari mavjud, ammo ular ichida tadbirkorlik ularning g'ayrati, shijoati va intilishlariga ko'proq muvofiq keladigan ijtimoiy muhim faoliyatdir.

Ilmiy adabiyotlarda mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy taraqqiyot modeli (kompleksi)ga nisbatan "barqaror rivojlanish" degan tushuncha ham ishlatiladi. Bozor munosabatlariga o'tish jarayonlarida, ya'ni 1995-1996-yillarda O'zbekiston ham xalqaro ekspertlar yordamida "O'zbekiston Respublikasi barqaror rivojlanish milliy konsepsiyasi"ni qabul qilgan. Unga ko'ra, mamlakatni barqaror ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlantirishning quyidagi ustuvor yo'nalishlari belgilangan:

- ishlab chiqarish va shaxsiy iste'mol tizimlarini optimallashtirish;

- ekologik cheklangan doirada iqtisodiy o'sishning sotsial va gumanitar ahamiyatini asrash;

- tabiiy boyliklardan ratsional foydalanish va buzilgan ekotizimni qayta tiklash.

XULOSA. Ekologik talablarga rioya etgan holda iqtisodiyotning asosiy tizimlarini restruktualizatsiya qilish bilan barqaror rivojlanishga o'tishning ijtimoiy-iqtisodiy asoslarini yaratish. Ushbu yo'nalishlar mamlakat taraqqiyotini barqaror rivojlanishga olib chiqishi zarur edi. Ba'zi mutaxassislar va tadqiqotchilar mamlakat barqaror ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanishini regionlar (hududlar)ga tatbiq etishni ma'qul ko'radilar. Shu asosda "regionning barqaror rivojlanishi" degan tushunchani kiritishni taklif qiladilar. Agar hududlar

rivojlanishini mamlakat barqaror rivojlanishi strategiyasi nuqtayi nazaridan qarasak, bu yondashuvni ma'qul topish mumkin. Biroq bu atama orqali regionni (bu o'rinda N.K.Aimbetov Qoraqalpog'istonni nazarda tutadi) "xo'jaliklarining ixtisoslashgani va iqtisodiy rivojlangani bilan boshqa regionlardan farq qiluvchi o'ziga xos butun ijtimoiy-iqtisodiy tizimlariga ega" hudud sifatida qaralishi e'tirozlar uyg'otadi. Tadqiqotchi "regional va lokal" belgilar borligini keltiradi. Ha, bu belgilarda asos bor, ular hududlarning o'ziga xosliklarini ifoda etadi. Ammo, bizning fikrimizcha, regionlar, shu jumladan, Qoraqalpog'iston Respublikasi ham, O'zbekiston Respublikasi umumiy modeli, strategiyasidan alohida rivojlanishga moyil region emas. Uning ijtimoiy-iqtisodiy va madaniy rivojlanishi mamlakat rivojlanishi bilan uyg'un, hatto undagi "regional va lokal" belgilar ham umumilliy jihatlariga ega. Hatto regiondagi ekologik vaziyat mutlaq "regional va lokal" emas, u yon-atrofdagi hududlarga ham ta'sir etayotganini isbotlashga hojat yo'q. Qoraqalpog'iston O'zbekiston Respublikasi tarkibidagi suveren respublika, bu esa uning o'ziga xos, hududiy cheklangan ishlab chiqarish komplekslariga, madaniy rivojlanish xususiyatlariga ega hududga aylantiradi. Biroq bu xususiyatlar mamlakat strategik taraqqiyotidan chekkada, alohida emas, ularni mudom uyg'unlikda, birlikda, umumiy kompleksda qarash zarur. Bu hududlarning o'ziga xosliklari borligini inkor qilmaydi, ular "mutlaq regional va lokal" emas.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Соколан А. Самоорганизация социума: общие закономерности. - Киев: Strelbytskyey Multmedia Publishing, 2018.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони. 2022- 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида. // Янги Ўзбекистон, 2022, 1- феврал.
3. www.xs.uz, 2022, 1 феврал.
4. f/xalqsuzi.uz.
5. yuz.official. 2021, 10 июль.
6. Национальная стратегия устойчивого развития Республики Узбекистан. - Тошкент: ПРООН, 1999. С.12- 14.
7. Аимбетов Н.К. О практической реализации теоретико-методологических аспектов устойчивого развития регионов // Вестник Каракалпакского отделения Академии наук Республики Узбекистан. 2014, №1. С.826.